

QUIKSCAN LEEFOMSTANDIGHEDEN NOODOPVANG ASIELZOEKERS

december 2021

Sinds enkele maanden is de reguliere asielopvang overvol. In het aanmeldcentrum in Ter Apel is de situatie schrijnend en moeten mensen dagen of zelfs wekenlang op veldbedjes in tenten en kantoren verblijven in afwachting van hun procedure. Daarnaast moeten op dit moment duizenden asielzoekers en statushouders in noodopvanglocaties verblijven. Het overgrote deel van de bewoners van deze locaties wacht nog op de start van hun asielpcedure en zijn recent gearriveerd in Nederland. Ze hebben een lange, vaak (levens)gevaarlijke reis achter de rug. De meerderheid komt uit landen in oorlog of moest vluchten voor vervolging om bijvoorbeeld hun geloof, politieke activiteiten of hun seksuele gerichtheid. Ook evacués uit Afghanistan worden opgevangen in noodopvanglocaties. Voor al deze mensen geldt dat hun eerste opvang in Nederland een veilige plek zou moeten zijn om in alle rust en veiligheid bij te komen en heftige gebeurtenissen te verwerken. Dat dat nu niet lukt is duidelijk, maar wat zijn nu precies de leefomstandigheden in de noodopvanglocaties? Hiertoe deed VluchtelingenWerk een korte inventarisatie bij 21 locaties waarvan we de resultaten presenteren in deze quickscan.

Noodopvanglocaties

Het totaal aantal noodopvanglocaties is snel gegroeid, inmiddels zijn sommige locaties ook alweer gesloten. We schatten in dat er op dit moment ongeveer 35 noodopvanglocaties open zijn. In totaal wonen er in de 21 locaties die wij geïnventariseerd hebben ruim 5000 mensen. In het grootste deel, 16 locaties, verblijven ook kinderen. De locaties variëren van klein tot groot van 30 tot 800 plekken in de vorm van hotels, boten, zorgcentra, kazernes, hallen en tenten. De meeste locaties zijn in oktober (7) en in november (8) geopend. De drie locaties voor de Afghaanse evacués openden eind augustus en begin september. De Zeelandhal in Goes is sinds eind september open.

1. Rust en veiligheid

In de grootschalige hallen en tenten is geen rust. De dunne wandjes rond de units zijn gehorig en reiken niet tot het plafond. Je hoort iedere nacht de kinderen huilen, het gesnurk van de buurman en de geluiden van veel andere bewoners. In de hal in Goes zijn geen scheidingswanden. In deze hal staan rijen stapelbedden gescheiden door een kast met een locker en een kleine koelkast. Alle bewoners in de noodopvang moeten kamers of units met vreemden delen. Dat varieert van 2, 4, 6 of 8 personen. Alleen gezinnen kunnen soms samen één unit delen.

"Het zijn open kamers zonder deuren, geen plafonds. 8 personen op 1 kamer. Totaal geen privacy. Iedereen kan alles horen. Wanneer iemand 's nachts naar het toilet moet, trilt de vloer, waardoor het weer geluid maakt. Altijd lawaai!" (tent)

"Dit is het grootste probleem hier; als iemand naar het toilet gaat, worden daar 72 mensen van wakker. Kinderen schrikken van geluiden zoals regen/wind/onweer." (tent)

Veiligheid

Het is niet altijd duidelijk of bewoners zich veilig voelen in de noodopvang. Bij meerdere locaties worden ruzies, opstootjes of meer ernstige incidenten gemeld. Dit zal in de praktijk het gevolg zijn van de combinatie van het gebrek aan goede nachtrust, zorgen over de toekomst en de achtergebleven familie, het dicht op elkaar moeten leven met vreemden en weinig om handen te hebben. Daardoor kunnen makkelijk onderlinge irritaties en spanningen ontstaan.

"Er ontstaan door de omstandigheden soms ruzie tussen de gezinnen waar kinderen getuige van zijn" (tent)

"Via de gemeente hoorden wij dat er verschillende opstootjes geweest zijn en ook een strafoverplaatsing. De bewoners willen helderheid hebben over hun situatie en dat kan niet worden gegeven." (hotel)

"Ik denk dat de alleenstaande vrouwen zich niet erg veilig voelen in de tenten. Er zijn een paar behoorlijke incidenten geweest tussen verschillende bewoners. De politie is regelmatig langs geweest." (tent)

2. Basisbehoeften

Voedsel en leefgeld

Mensen kunnen niet zelf hun eigen maaltijden bereiden. Dit betekent dat ontbijt, lunch en avondeten worden verstrekt. In een aantal locaties geven bewoners aan dat er te weinig keus is en enkele keren in de beginperiode van een noodopvanglocatie ook te weinig eten. Een blijvend probleem is dat niet alle kinderen de verstrekte (brood) maaltijden lusten en dan te weinig eten. Ouders maken zich daar grote zorgen over en hebben geen geld om ander voedsel voor hun kinderen aan te schaffen.

Slechts in twee noodopvanglocaties is het voor de bewoners mogelijk om zelf te koken. Bij één andere noodopvang is aangekondigd dat er keukenunits geplaatst gaan worden. De bewoners krijgen daar dan ook eetgeld net als asielzoekers in azc's en kunnen zelf bepalen wat ze eten.

Slechts in vijf locaties, met name die van de Afghaanse evacués, wordt leefgeld uitgekeerd (12,95 per week), maar er wordt geen eetgeld verstrekt waardoor men afhankelijk is van de aangeboden maaltijden. In de andere locaties krijgen de bewoners helemaal geen geld en kan er zo dus weinig ondernomen worden of iets voor hun kinderen worden aangeschaft.

Sanitair

In de meeste locaties is het sanitair op orde. Dat betreft vooral de hotels en boten waar het sanitair met weinig andere mensen gedeeld hoeft te worden. In verschillende locaties waar het sanitair met grotere aantallen mensen gedeeld moet worden zijn problemen geweest van stankoverlast of vieze toiletten waarna het COA voor extra schoonmaak heeft gezorgd. Over twee locaties wordt nog steeds gemeld dat het sanitair niet altijd schoon/vaak vies is. Bij één locatie is het aantal douches te beperkt.

"De douches zijn lauw. De ruimte is te koud, helemaal voor kleine kinderen. Kinderen moeten vroeg op, omdat ze naar school moeten. Het is dan overal donker, omdat ze geen licht aan kunnen doen". (tent)

Foto: ANP

Foto: ANP

Temperatuur

De meeste locaties zijn voldoende warm, soms te warm, maar met name in de tenten is het te koud en de winter is nog niet eens echt begonnen.

"Het is een 'tent'. Iedereen heeft het erg koud. Er zijn extra dekens uitgedeeld, desondanks koud!" (tent)

"Niet altijd warm genoeg ondanks straalkachelletjes" (tent)

"De temperatuurverschillen zijn groot. Sommige kamers zijn tropisch warm; bij de ingang van de slaapvertrekken is het juist weer erg koud. Gemeenschappelijke gang is niet verwarmd." (tent)

Internet

Toegang tot internet is van groot belang. Om contact te hebben met de achtergebleven familie, voor informatie, toegang tot relevante formulieren en broodnodige afleiding. In alle locaties lijkt er wifi aanwezig te zijn, maar in negen locaties is deze beperkt beschikbaar, bijvoorbeeld alleen in de gemeenschappelijke ruimte of functioneert slecht. In reguliere asielzoekerscentra is een Open Leer Centrum (OLC). Een ruimte met computers met toegang tot internet waar kinderen hun huiswerk kunnen maken en verschillende e-learning programma's, zoals voor de Nederlandse taal worden aangeboden. Deze ontbreekt in de noodopvang.

3. School

Normaal gesproken gaan kinderen in Ter Apel binnen twee weken naar school en zijn aan alle azc's scholen verbonden. In Heumensoord en Zeist, de locaties voor de Afghaanse evacués, gingen de kinderen na zes weken respectievelijk na drie maanden naar school. Daarnaast gaan van de 16 locaties waar kinderen verblijven slechts in vier locaties kinderen naar school. Eén kleine locatie (Emmen) ligt in de buurt van een azc waar de kinderen al vrij snel naar de school bij het azc konden gaan. In de praktijk blijken de meeste locaties zo kort open te zijn dat niet wordt geprobeerd om onderwijs voor de kinderen te organiseren. De kans is groot dat zij dan weer opnieuw naar een noodlocatie moeten verhuizen waar zij niet naar school kunnen. Zo wordt de periode dat de kinderen niet naar school gaan steeds langer.

Foto: ANP

4. Activiteiten

In de noodopvang kunnen asielzoekers en statushouders weinig anders doen dan wachten. In asielzoekerscentra is een aanbod van programma's, Nederlandse les en activiteiten in en buiten het centrum. In de noodopvanglocaties is hooguit een tafelvoetbalspel of zelfs helemaal niets.

"De bewoners geven duidelijk aan dat zij iets willen betekenen, actief willen zijn, maar dat daar geen mogelijkheid voor is."

(hotel)

"Er is 1 kamer ingericht als recreatiezaal. Daar zag ik alleen maar mannen binnen. Er staat een tafelvoetbal en nog iets. Er is geen wifi! Buiten staan een aantal picknicktafels, direct aan de autoweg." (tent)

"Er is 1 grote gemeenschappelijke ruimte waar bewoners kunnen zitten. Er zijn een paar spelletjes (mens-erger-je-niet en nog 1) aanwezig, verder is er niets. Mensen willen graag sporten, maar hebben hier geen geld voor. COA is bezig met een tafelvoetbalspel :-/ Dit wordt door allen ervaren als een probleem!" (boot)

5. Gezondheidszorg

Net als in de asielzoekerscentra loopt de toegang tot de medische zorg via het GZA (Gezondheidszorg Asielzoekers). De eerste twee maanden is de medische zorg voor alle asielzoekers beperkt en hebben zij alleen maar recht op niet-uitstelbare zorg.

Bij sommige kleine locaties is het GZA alleen telefonisch te bereiken of moeten de bewoners naar een andere locatie. Bij de grotere locaties is GZA een of meerdere keren per week aanwezig. Het GZA is ook verantwoordelijk voor de (toeleiding naar) psychosociale zorg. Of de toeleiding naar psychosociale zorg ook plaatsvindt is minder zichtbaar voor VluchtelingenWerk. In één van de locaties waar ook alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's) verblijven, signaleerde VluchtelingenWerk dat een kind duidelijke depressieve klachten had waar nog geen hulp voor was geboden.

"Er is de mogelijkheid om naar een huisarts te gaan in het azc. Dit is vrij ver lopen en er wordt geen OV geregeld. Wij vragen ons af, gezien de opstootjes die er zijn, of psychosociale ondersteuning voldoende is." (hotel)

"Er is een bewoner die een operatie nodig heeft aan zijn been, maar de huidige locatie is niet geschikt voor revalideren. Overplaatsing naar een andere locatie is niet mogelijk en hij blijft nu met sterke pijnbestrijding zitten in afwachting van een operatie." (tent)

Corona

In twee noodopvanglocaties hebben coronabesmettingen plaats gevonden. Dit leidde er toe dat een aantal bewoners tijdelijk naar een quarantainehotel moest verhuizen.

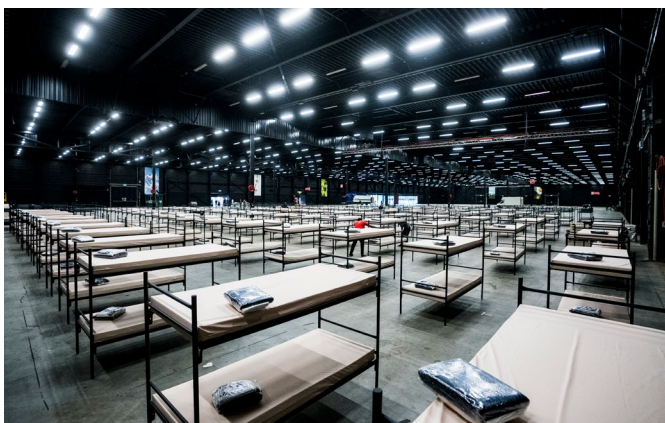

Foto: ANP

6. Verhuizingen

In de enkele maanden dat noodopvang bestaat blijken een groot aantal asielzoekers en statushouders (zoals nareizigers en Afghaanse evacués) al meerdere keren te zijn verhuisd. Soms al drie of zelfs vier keer. Dat overkomt niet alleen volwassenen maar ook kinderen, met name de Afghaanse evacués. Zo werd een groep Afghaanse evacués op stel en sprong van Zoutkamp naar Harskamp verplaatst om ruimte te maken voor asielzoekers. Toen Harskamp eind november ging sluiten moesten zij weer terug naar Zoutkamp. In Harskamp was toen net geregeld dat de kinderen naar school zouden gaan.

De belangrijkste reden voor de vele verhuizingen is de vaak korte duur dat de noodopvanglocaties open zijn. Hoewel het COA vraagt om locaties met een duur van een half jaar of langer, zijn in de praktijk nu minder dan de helft (10) van de locaties met een duur van een half jaar of langer. De andere locaties zijn voor 3 à 4 maanden en 5 locaties slechts voor één maand. Twee daarvan waren juist meer geschikt voor gezinnen (een vakantiepark en een zorgcentrum). Zij moeten nu weer verhuizen. Een deel van de gezinnen die eerder in het vakantiepark verbleven zijn nu verhuisd naar de voor kinderen volstrekt ongeschikte lawaaiige massale hal in Leeuwarden.

“De onduidelijkheid wat er verder met de situatie gaat gebeuren is niet vol te houden. Bijna alle bewoners geven aan dat zij duidelijkheid willen, willen weten waar zij aan toe zijn en graag in een locatie willen zitten waar ze langer kunnen verblijven”.

(hotel)

Wat moet er gebeuren:

1. De noodopvang moet zo snel mogelijk worden beëindigd. Daarvoor moet met grote urgentie de komende maanden de structurele opvang voor asielzoekers worden uitgebreid. Hiervoor moet voldoende structurele financiering beschikbaar zijn, en in de huidige azc's moeten meer reguliere opvangplekken worden vrijgemaakt.
2. Provincies en gemeenten moeten komend half jaar 13.000 structurele opvangplekken realiseren in de vorm van kleinere locaties vooral in de gebieden waar nu nog geen opvangplekken zijn, zodat een meer evenredige spreiding van opvang naar inwonertal wordt gerealiseerd.
3. De opvang in tenten en hallen is ondermaats, zeker voor kinderen. Deze moeten zo snel mogelijk gesloten worden. Vraag gemeenten op korte termijn om specifieke noodopvang voor kinderen met voldoende rust en veiligheid, waar ze snel naar school kunnen, met gelegenheid tot zelf koken en die ten minste een half jaar open blijft.
4. Maak de komende tijd meer reguliere opvangplekken vrij door:
  - het wegwerken van de achterstanden in de huisvestingstaakstelling;
  - met gemeenten afspraken te maken over opvang of tijdelijke huisvesting van nareizigers in afwachting van de definitieve huisvesting in die gemeente;
  - het voor asielzoekers net als voor statushouders mogelijk te maken om met goede waarborgen tijdelijk bij familie en vrienden te verblijven.
5. Verbeter de leefomstandigheden in de noodopvang door:
  - het verstrekken van leef- en eetgeld aan alle bewoners zodat mensen zelf hun ontbijt, lunch en avondeten kunnen bereiden. Plaats bij alle noodlocaties mobiele kookunits zodat mensen ook zelf kunnen koken;
  - zorg dat in alle noodopvanglocaties de wifi goed functioneert en plaats mobiele units die als Open Leercentrum kunnen functioneren;
  - geef duidelijkheid over de duur van het verblijf en het verloop van de asielprocedure;
  - betrek bewoners bij de gang van zaken in de locaties; zorg met de gemeente en organisaties voor een aanbod in activiteiten;
  - zorg voor toegang tot psychosociale ondersteuning.